

Бевз Т.А.

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса
Національної академії наук України

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ СОБОРНОСТІ ПРЕЗИДЕНТАМИ УКРАЇНИ (1991 – ПОЧАТОК 2023 РР.)

У статті проаналізовано актуалізацію ідеї соборності Президентами України від моменту відновлення державної незалежності (24 серпня 1991 р.) до початку 2023 р. Акцентовано увагу на тому, що соборність передбачає не лише пам'ять про минуле, а й потребує захисту країни від російської агресії, згуртованої спільної праці та взаємодії в умовах сьогодення, а також одностайності, непохитності і принциповості наших переконань та віри у майбутнє цілісної країни.

Ідея соборності та єдності всіх українських теренів завжди була актуальною в українському політичному дискурсі, оскільки соборність є одним із базових концептів української державності. Упродовж усіх років незалежності Президентами України актуалізувалася ідея соборності у трьох вимірах політичного значення – минулого, сьогодення і майбутнього. Ідея соборності визначалася, передусім, єдністю цінностей, ідеалів та інтересів громадян України. У зверненнях та виступах Президентів України простежується еволюція від ідеї соборності до ідеї єдності, оскільки «єдиний народ не зламати і ми як ніколи відчуваємо єдину державу, бо самі творимо її і боремось за неї».

В умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну нового розуміння і осмислення набула політична актуальність феномену соборності, єдності, національної єдності, політичної єдності, згуртованості, територіальної цілісності. В умовах війни важливо розуміти цінність соборної української держави, її єдність. Збереження територіальної цілісності України, зміцнення єдності її регіонів, розмаїтість і відмінність яких склалися внаслідок об'єктивних історичних обставин, і надалі залишається актуальним, але й невідкладним завданням сьогодення.

Ключові слова: соборність, єдність, Президенти України, політичні партії, війна.

Постановка проблеми. Соборність – це виклик, довжиною в життя. Соборність і єдність України виступають фундаментальною цінністю української державності. Тема соборності є актуальною на багато століть вперед. Цінність соборності ми почали розуміти з особливою гострою в умовах повномасштабної війни РФ проти України. Соборність передбачає не лише пам'ять про минуле, а й потребує захисту країни від російської агресії, згуртованої спільної праці та взаємодії в сучасній Україні. Соборність – це основа спротиву українців російським окупантам, соборність – це єдність, на якій тримається Українська держава. Окреслюючи політичну актуальність соборності Президент України В. Зеленський наголосив, що «ця історична подія (Акт Злуки – Т. Б.) передала наступним поколінням українців дві мудрості. Якщо не припиняти боротьби, рано чи пізно єдину й незалежну державу буде відновлено. Якщо не досягти справжньої єдності, незалежність буде втрачено. Ми завжди знали про першу мудрість. А 24 лютого

довели, що засвоїли другу. Наша Україна єдина, бо сильна. Сильна, бо єдина» [1].

Актуальність теми соборності в умовах повномасштабної війни РФ проти України, є беззаперечною. Адже соборність, єдність, територіальна цілісність, національна ідентичність – це ті цінності за які в жорстокій війні бореться український народ. Доречним у цьому контексті, на нашу думку, є проаналізувати актуалізацію ідеї соборності Президентами України від моменту відновлення державної незалежності (24 серпня 1991 р.) до початку 2023 р.

Акцентуючи увагу на феномені соборності наголосимо на символізмі чи ймовірно, сакральності дати 22 січня. Насамперед, хочу наголосити, що 22 січня 1918 р. Четвертим Універсалом Центральної Ради було проголошено самостійність України. І рік 2023, є ювілейним роком, роком 105 річниці самостійності України.

22 січня 1919 р. проголошено Акт Злуки, відбулося об'єднання Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки.

22 січня 1939 р., у рік 20-річчя соборності, в місті Хуст – столиці Карпатської України (автономної одиниці в складі Чехословаччини) відбулося перше офіційне святкування за участю близько 30 тисяч людей, які тримали в руках синьо-жовті прапори.

У ніч на 22 січня 1978 р., у переддень 60-ї річниці проголошення самостійності України Центральною Радою та 61-ї річниці Акту Злуки Олекса Гірник вчинив акт самоспалення біля могили Шевченка на знак протесту проти русифікації України.

22 січня 1990 р. мільйони українців вишикувалися в справжній «живий ланцюг» єдності з мільйонів людей, які трималися за руки. Ця акція стала підтвердженням єдності та стійкості українського народу. Вона вважається однією з найбільших у світовій історії.

22 січня 2014 р., під час Революції Гідності в центрі Києва на очах протестувальників загинули перші учасники Майдану – 20-річний український громадянин вірменського походження Сергій Нігоян, 25-річний білорус Михайло Жизневський, 50-річний українець, львів'янин Юрій Вербицький.

22 січня 2023 р. йшов 333 день повномасштабної війни... Це усе про 22 січня...

А ще напередодні 22 січня 1999 р. Президент України Леонід Кучма встановив державне свято – День Соборності. Ймовірно, це було політичне рішення для об'єднання Заходу та Сходу України, підняття рейтингу Президента напередодні виборів. Державницька популяризація свята та підтримка на рівні держави відіграла досить важливу роль для утвердження Дня Соборності як маркера української ідентичності. Можливо скажу крамольну річ, але розмах підготовки та святкування Дня Соборності не менший, а й ймовірно, більший, ніж Дня Незалежності. Відзначаючи День Соборності, нівелюється певною мірою у політичному дискурсі День самостійності України, адже про нього згадують лише у ювілейні роки, як 100 чи 105 річниця. До речі, у минулому році Українська Національна Рада запропонувала відзначати 22 січня на державному рівні як День Незалежності і Соборності України. Поки що ця ініціатива підтримку не знайшла.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження феномену соборності потребує сучасних наукових теорій, які пропонують інший погляд не лише на історію, але й на політику. Упродовж останніх років з'являються пропозиції іншого інтелектуального рівня осмислити феномен «соборність» за допомогою теорії «чор-

них лебедів» і «антикрихкості» Насима Ніколаса Талеба та «сірих носорогів» Мішель Вукер (Сірий носоріг. Як розпізнати і реагувати на очевидні загрози, які ігноруємо»). «Чорні лебеді» ховаються поза нашими можливостями передбачення. «Сірі носороги» – це загрози, які ми мусимо бачити, але часто не бачимо, або які ми бачимо, але свідомо ігноруємо. Більшість «сірих носорогів» – це не надто слабкі сигнали, але слухачі налаштовані ігнорувати їх та системи, які спонукують і сприймають як нормальне нашу нездатність реагувати» [2]. Конструкти «чорних лебідів» та «сірих носорогів» стають досить популярними у наукових дослідженнях. Зокрема, назву книгу І. Монолатія «Зоосад революції. Західноукраїнська державність 1918–1923 років і теорії випадковостей ХХ – початку ХХІ сторіч: есеї», в якому автор свідомо виходить за рамки історичного конструкту національного нарративу. Одним із таких «чорних лебідів» можна вважати і Акт Злуки, явище соборності взагалі. Тому варто долучати до досліджень феномену соборності сучасні теорії.

Формулювання цілей статті. Тема соборності досить активно простежується у політичному дискурсі. Акцентуючи увагу на актуалізації ідеї соборності Президентом України побіжно торкнемося використання виборчими блоками і українськими політичними партіями феномену «соборності», проаналізуємо еволюцію ідеї соборності очільниками держави упродовж понад тридцятилітній період та покажемо утвердження ідеї «єдності» в сучасних умовах. Звернення до використання ідеї соборності політичними партіями та виборчими блоками, є не випадковими, адже майбутні президенти належали до певних політичних партій чи виборчих блоків, сповідуючи їх ідеї.

Виклад основного матеріалу. «Соборність» є феноменом, який активно упродовж останніх десятиліть присутній у політичному дискурсі держави. Для політиків властиво трансформуватися, мімікрувати, лавірувати, маніпулювати. Певною мірою це проявляється у діяльності виборчих блоків, які «жонглюють»/ «маніпулюють» категоріями «собор», «соборна Україна», «соборність», «злагода», «єдність», «єдина Україна» та іншими. Варто зауважити, що політики використали ідею соборності, особливо активно напередодні парламентських та президентських виборів. Так, напередодні президентської виборчої кампанії 1999 р. утворилося пропрезидентське формування Всеукраїнське об'єднання демократичних сил «Злагода». Віце-прем'єр-міністр України, виступаючи на науковій

конференції з нагоди 80-річчя Акту Злуки, констатував, що «Всеукраїнське об'єднання демократичних сил «Злагода» звернулося до народу з гаслом консолідації усіх творчих зусиль в ім'я майбутнього України», зазначалося, що таке об'єднання повинно стати запорукою цивілізованого громадянського суспільства, стабільності влади, незворотності ідеалів, успішного вирішення економічних і соціальних проблем», а ще наголошувалося, що «вся історія нашого народу – історія злетів і падінь саме ідеї соборності» [3, с. 20–21]. З іншого боку, заклики до злагоди породжували і питання, здебільшого риторичні. Скажімо, таке: а чи можлива взагалі конвенційна ідентифікація в межах всієї країни, чи достатнім є базове підґрунтя для єднання» [4, с. 261].

Виборчий блок політичних партій «За єдину Україну» був утворений напередодні парламентських виборів 2002 р. з провідними гаслами «Блок, який єднає!» і виступав за утвердження суверенної соборної держави [5]. У наступні роки діяли виборчі блоки, які використовували у своїх назвах концепт «єдність»: Виборчий блок політичних партій «Єдність» (2002), Громадський форум «За об'єднання України» (2005) Виборчий блок «Євген Марчук – «Єдність» (2006).

Створений, напередодні старту парламентських перегонів у 2005 р., громадський форум «За об'єднання України» був далеким від благородних цілей. У зверненні до громадськості й політичних партій Леонід Кравчук звертав увагу на «глибокий рів, що відокремлює одну половину українських громадян від іншої – тих, хто на нещодавніх виборах голосував за Ющенка, від тих, хто підтримував Януковича» [6]. На його думку, «рів цей не заростає, а глибшає і породжує все нові тріщини». А свою нову історичну місію экс-Президент вбачає в тому, щоб «відновити єдність народу» [6].

Загалом ідея єдності/соборності завжди була і залишається актуальною для українського політикуму. «Експлуатувати» назви «собор», «соборність», «Україна Соборна», «єдність», «єдина Україна» досить полюбили упродовж усіх років відновлення незалежності й українські політичні партії. За нашими підрахунками за понад тридцятиліття незалежності діяло 32 політичні партії, у назвах яких був присутній феномен соборності/єдності. Серед них: Українська республіканська партія «Собор» (1990), партія «Єдина Україна» (1998), політична партія «Єдина Київська Русь» (1999), політична партія «Русь єдина» (1999), політична партія Всеукраїнське політичне об'єднання «Єдина родина» (Всеукраїн-

ське політичне об'єднання «Україна – єдина країна») (1999), Всеукраїнська партія миру і єдності (2000), Народний рух України за єдність (2000); Українська народна партія «Собор» (2000), Українська партія «Єдність» (2000), політична партія «Єдність» (2000), партія «За Русь єдину» (2001), політична партія України «Русь єдина» (2003); політична партія «Україна соборна» (2005), політична партія «Руська єдність»^{1*} (2008), політична партія «Єдина країна» (2008), політична партія «Об'єднана Україна» (2014); політична партія «Соборність» (2014); політична партія «Команда Ігоря Сапожжа – «Єдність» (2014), політична партія «Об'єднана Україна»; політична партія «Об'єднана Україна» (2015), політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Сила єдності»» (2015), політична партія «Сила єднання» (2015), політична партія «Єдина сила» (2015), політична партія «Єднання» (2015), політична партія «Народна єдність» (2016), політична партія «Партія єдності» (2016), політична партія «Всеукраїнське політичне об'єднання «Єдина родина» (2018), політична партія «Єдності та справедливості» 2013 (2018), політична партія «Єдність та розвиток» (2019), політична партія «Єдина громада» (2019), політична партія «Собор» (2019), політична партія «Партія Володимира Буряка «Єднання» (2020), політична партія «Сила єдності» (2021), політична партія «Соборність» (2021). Перша зареєстрована у 1990 р. партія України – Українська республіканська партія, п'ять разів змінювала назву. Серед цих назв двічі використовувалося слово «Собор»: Політична партія Українська платформа «Собор»; Українська республіканська партія «Собор» (1990).

Серед партій, які містили слово «єдність» був Народний Рух України за єдність, метою якого було збереження державної незалежності, національного суверенітету і цілісності (соборності) України як невід'ємного надбання її народу, а також забезпечення реального національного народовладдя [7]. Водночас, низка партії, які маючи у назві соборність/єдність, не включали їх до програм. У інших важко знайти ідеї єдності/соборності, ймовірно, через відсутність сайтів політичних партій та недоступність чи відсутність більшості політичних програм.

^{1*} Політична партія «Руська єдність» діяла з жовтня 2008 р. до вересня 2014 р. на чолі зі зрадником України с. Аксеновим та його заступниками – А. Козенком та Д. Полонським, штаб-квартира розміщувалася у м. Сімферополі (див. детальн. Кармазіна М. Тридцять років української багатопартійності (кінець 1990 – початок 2020 рр.). Київ: ІПіЕнд ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. 88 с. с. 21).

Про політичну партію «Соборність», зареєстровану в жовтні 2021 р., інформації відсутня. Керівником партії вказано В. Чайковського. Особа з таким же іменем системно бере участь у тендерах медичних закладів, передовсім у Запорізькій та Волинській областях. За даними Clarity Project, ФОП Чайковський був переможцем 252 тендерів із 257, у яких брав участь, втім суми договорів переважно незначні – від кількох десятків до кількох сотень тисяч гривень. Найцікавіше, що контактні дані, вказані в реєстрі юросіб, належать не Володимиру Чайковському, а адвокатському бюро «Аронович та партнери». Якщо вказати у пошуковику «купити партію», то першим у видачі буде сайт саме цього бюро [8].

Актуалізація ідеї соборності з особливою силою проявилася у 2022 р. напередодні повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Низка політичних партій продемонструвала актуальність соборності. Зокрема, Політична партія «УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка» у зверненні до Дня Соборності, стверджувала, що єдність України досягається не простим декларуванням, а завдяки щоденній діяльності кожного українця заради сильної єдиної України» і наголошувала, що «цьогогоріч (2022 – Т. Б.) в День Соборності України вчергове стоїть перед лицем зовнішньої загрози. І нам, українцям, як ніколи важлива єдність! Бо роз'єднана нація – це легка здобич для ворога [9].

На офіційному сайті політичної партії «Слуга народу» зазначалося, що «сьогодні ми вкладаємо у це свято (День Соборності України – Т. Б.) ще більше сенсів. Адже соборність – це про всіх нас, про кожного українця, який працює на благо держави і розбудовує її щодня. Це про здоров'я громадян, сучасну освіту, відновлення історичної спадщини, про безпеку та щоденний захист, про успішні громади, в яких хочеться жити, про дороги, мости та потяги, що об'єднують країну [10].

Феномен «соборність» був присутній в офіційних зверненнях та виступах Президентів України. Відзначимо, що по-різному ставилися Президенти України до феномену соборності. Зокрема, Перший Президент України Леонід Кравчук з певним острахом. Коли йому запропонували у День самостійності Соборності України 22 січня 1992 р. провести урочисту передачу регалій УНР від уряду УНР в екзилі він відмовився. І лише 22 серпня 1992 р. президент Української Народної республіки в екзилі (у вигнанні) Микола Плав'юк урочисто, у присутності президента, голови Вер-

ховної Ради і прем'єр-міністра України склав повноваження Державного Центру (ДЦ) УНР і проголосив молоду державу правонаступницею УНР [11]. Тоді відбулося символічне з'єднання української історії з українським сьогоденням, української еміграції з незалежною Україною.

Значний інтерес для дослідження феномену «соборності» представляють Звернення Президентів України до Дня Соборності та Дня незалежності. У Промові Президента Л. Кучми з нагоди 12-их роковин відновлення незалежності України, зазначалося, що циклічний злет ознаменований дванадцятьма викликами, якими була усіяна наша історична дорога. Одинадцятим викликом була названа «соборність України у сучасному, багатомірному розумінні – від територіальної цілісності до громадянської консолідованості» [12]. Президент стверджував, що «Україна – як єдина цілісність, як стабільне суспільство, як мирна територія і прогнозована держава – відбулася завдяки, перш за все, могутній консолідуючій силі державницької національної ідеї, високопрофесійному менеджменту, мудрості народу і відповідальності зрілих верств його еліти» [12].

В умовах російсько-української війни (січень, 2015) Леонід Кучма зазначив, що «нинішня ситуація на сході України становить загрозу соборності і неподільності держави» та звернувшись до політиків наголосив, що «кожен на своєму місці повинен показати, що він здатний якусь, хоч маленьку, лепту внести в соборність України, яка вкрай нам потрібна» [13].

Президент України Віктор Ющенко у виступах та зверненнях до Дня Соборності акцентував увагу на тому, що «День Соборності є одним із найважливіших національних свят України», Акт Злуки розглядав як «історичний символ об'єднання України і, водночас, як загальний для всіх орієнтир майбутнього», стверджуючи, що «сама суспільна, духовна і територіальна єдність України є найважливішою умовою для поступу та успіху нашої держави» [14]. Йшлося про єдність всієї Української землі, всього народу, всіх громадян країни і співвітчизників за кордоном.

У часи Януковича «соборність» стала інструментом для зміцнення влади та маніпулювання опозицією. Якщо у 2011 р. під час відзначення Дня соборності були присутні перший Президент та чинний на той час, то в 2012 р. були присутні усі чотири. Понад те, в Автономній Республіці Крим біг-борди з відзначення 20-річчя автономії замінили біг-борди про день Соборності. Віктор Янукович 30 грудня 2011 р. видав указ, яким

скасував указ Президента Леоніда Кучми 1999 р. про встановлення Дня соборності України та Указ Президента України Віктора Ющенка 2005 р. про встановлення Дня Свободи та 22 листопада (присвяченого подіям «помаранчевої революції»), водночас з оголошенням 22 січня Днем Соборності та Свободи України. Юридично цей указ скасував обидва свята, запровадивши абсолютно нове. Офіційно 22 січня у 2012–2014 рр. в Україні відзначали саме як День Соборності та Свободи України. 13 листопада 2014 р. Президент України Петро Порошенко видав Указ «Про День Соборності України» [15], однак повернення Дня Соборності було здійснено не шляхом відновлення Указу 1999 р., а ухваленням нового указу, відновивши щорічне відзначення Дня Соборності.

З початком російсько-української війни, окупацією Криму та частин Донецької і Луганської областей у виступах очільника держави Петра Порошенка звучали інші акценти щодо соборності, по-перше, як національної ідеї та найбільшої цінності; по-друге як *ідеї єдності*; по-третє, нові акценти (з 2014) щодо соборності України в умовах російсько-української війни; по-четверте, *різноманітність як маркер соборності*; по-п'яте, *соборність як ідея*: «соборність залишилася сильною, животворною ідеєю, переданою нащадкам; по-шосте, *соборність як неподільне ціле з усіх українських земель*.

Очільники держави у своїх зверненнях до Дня Соборності часто зверталися до уроків історії та визначних постатей України. Зокрема, п'ятий Президент України апелював до спогадів Павла Скоропадського, наголошуючи, що «наскільки ці мемуари доречні саме до поточного моменту, наскільки ж промовисті паралелі, і наскільки повчальними є уроки історії» [16] та наполегливо рекомендував усім політикам «у якості роботи над помилками – вивчити і бажано законспектувати» [16].

У виступі Президента України П. Порошенка на урочистому зібранні з нагоди Дня Соборності України та 100-річчя проголошення незалежності УНР значна увага приділена історії. Президент цитував І. Лисяка-Рудницького, І. Мазепу, висловлював захоплення «Спогадами» Павла Скоропадського, повторюючи, що був настільки вражений, що знову наполегливо радив прочитати її всім політикам, урядовцям, депутатам. Виступ Президента України містив також низку актуальних меседжів і водночас був підсумком його успіхів та досягнень напередодні президентської виборчої кампанії.

Нові акценти щодо соборності/єдності прозвучали у новообраного Президента України Воло-

димир Зеленський, а саме ідея єдності. У своєму Новорічному привітанні закликав українців об'єднатися, незалежно від уподобань, ідеалів чи мови спілкування. Промова Володимира Зеленського викликала жваве обговорення серед політиків, експертів та громадян. Декого обурили слова про те, що «неважливо, як названа вулиця», коли вона освітлена та заасфальтована, і що «немає різниці, біля якого пам'ятника ти чекаєш дівчину». Різниця, стверджували опоненти президента, є. Тому зовсім не випадково, виступаючи на День Соборності Президент України (2020) зазначив: «Як показує новорічне привітання, тема єдності болить кожному українцю. Та в пошуках цієї єдності ми знову сваримось. А довкола чого ми, такі різні й несхожі, можемо згуртуватися? Чи зможемо ми, не сперечаючись про минуле, рухатися у майбутнє?» [17]. Значний акцент Президент України робив на цінності, зазначаючи, що «у сучасному світі відчуття нації єдиним цілим виникає не тільки завдяки спільним традиціям, культурі та релігії. Є ще цінності, які прийнятні для кожного куточка України і за якими у майбутньому українців могли б ідентифікувати у кожному куточку планети. Цінності доброчесності та порядності. Вихованості й толерантності. Цінності свободи та демократії. Бажання економічного добробуту та процвітання. Бажання бути заможним. Цінності поваги до закону, приватної власності та поваги одне до одного» [17].

Апелюючи до минулого у Зверненні до Дня Соборності України у 2021 Президента України Володимир Зеленський знову акцент зробив на єдності: «маємо назавжди вивчити уроки стоїчної давнини й ніколи не забувати: щоб стати сильними – потрібно бути єдиними. Щоб стати єдиними – потрібно бути сильними. Досить розділень. Важливо пам'ятати, що соборність – це не тільки про територію. Одна з найдавніших мрій нашого народу – про єднання – фундаментальна мрія. Але її не можна досягти один раз і назавжди. Це постійна робота. Це щоденний рух» [18].

Про єдність Українського народу йшлося і у Зверненні Президента України у 2022 р.: «це підґрунтя наших успіхів, запорука сильної незалежної держави і відновлення її територіальної цілісності. Це принципова цінність для нас» [19]. Президент закликав: «виконаймо свій обов'язок перед майбутніми поколіннями – збережімо Незалежність і Соборність України» [19].

22 січня 2022 р. Президент України Володимир Зеленський звернувся до мешканців тимчасово

окупованих територій України і запевнив, що якомога швидше з ними буде проголошено новий Акт злуки. «Сьогодні Донбас і Крим, на жаль, відірвані від України достатньо довго – вісім років поспіль. Але для нас цей час – немов століття. І я знаю, що ми точно будемо разом, упевнений, не через віки, а якомога швидше. У Донецьку, у Криму ми з вами обов'язково проголосимо новий Акт злуки і будемо відзначати це щороку» [20].

У 2022 р. з'явилося ще одне свято – День єдності. В умовах зростання гібридних загроз Президент України Володимир Зеленський оголосив 16 лютого 2022 р. Днем єднання, для «посилення консолідації» українців, зміцнення їхньої «стійкості» на тлі зростання гібридних загроз, пропагандистського та морально-психологічного тиску на суспільну свідомість [21], мотивуючи тим, що ідея свята в тому, щоб показати світу, в тому числі росіянам, єдність українського народу на тлі військової загрози: «нам кажуть, що 16 лютого стане днем нападу. Ми зробимо його Днем єднання» [21].

В умовах повномасштабного вторгнення Росії концепт «єдність» набув нового звучання. Його варто розглядати як: а) єдність як внутрішньополітичний чинник; б) єдність як зовнішньополітичний чинник; в) єдність як чинник, який об'єднує Європу в умовах російсько-української війни.

Говорячи про соборність в умовах повномасштабної війни 22 січня 2023 р. Президент України Володимир Зеленський акцентував увагу на тому, що: 1) у кожного з нас більше немає чужих міст, сіл, вулиць. Кожне місто – рідне. Кожне село – рідне. Кожна вулиця – рідна»; 2) наша соборність міцна; 3) наша соборність сяє золотоверхими лаврами; 4) соборність закодована у візерунках нашої вишивки, сюжетах косівської кераміки, петриківському розписі та орнаменті орьнек; 5) соборність чутно в рокотанні кобзи, бандури, трембіти й кримськотатарської зурни; 6) соборність віртуозно лунає музикою Леонтовича, Скорика, Івасюка; 7) соборність заримована рядками Франка, Українки, Шевченка, Стуса, Симоненка й Костенко; 8) соборність змальована барвами у полотнах Примаченко, Білокур і Марчука; 9) соборність величаво панує на Говерлі та Ай-Петрі. Соборність квітне буйним цвітом сакури, у Долині нарцисів, Софіївці, Асканії-Новій; 10) соборність загадково мовчить у скелях Довбуша, базальтових стовпах, Олешківській пустелі, Дністровському каньйоні, «тунелі кохання», на чернігівських валах і схилах Витачева; 11) соборність гримить на «Південмаші», «Антонові», ХТЗ та «Криво-

ріжсталі». Соборність добувають у шахтах Луганщини та Львівщини; 12) соборність освітлює знаннями у Києві, Бердянську, Львові, Глухові, Острозі, Харкові та Чернівцях; 13) соборність реве хвилями Дніпра, Дунаю, Південного Бугу, Тиси й Сіверського Дінця. У водах Світязя, Синевиру та Сивашу [1].

Щороку день Соборності України проходить під певним гаслом. Так, у 2019 р., у рік сторіччя Акту Злуки таким гаслом було: «Разом з власної волі з 1919 року», у 2020 та 2021 рр. – «В єдності сила. Разом сильніші», 2022 р. – «Ми – Україна», а у 2023 році – «Україна соборна. Разом до перемоги!» «Вертаємо своє. Соборність – мета Перемоги!». Сьогодні соборність для України означає деокупацію всіх територій, захоплених ворогом, відновлення єдності з Донеччиною, Луганщиною та Кримом.

Таким чином, ідея соборності та єдності всіх українських теренів завжди була актуальною в українському політичному дискурсі, оскільки соборність є один із базових концептів української державності. Упродовж усіх років незалежності Президентами України актуалізувалася ідея соборності у трьох вимірах політичного значення – минулого, сьогодення і майбутнього. Ідея соборності визначалася, передусім, єдністю цінностей, ідеалів та інтересів громадян України. У зверненнях та виступах Президентів України простежується еволюція від ідеї соборності до ідеї єдності, оскільки «єдиний народ не зламати і ми як ніколи відчуваємо єдину державу, бо самі творимо її і боремось за неї». Акцентуємо увагу на тому, що Президенти України зверталися до уроків минулого і історичних постатей України; наголошували, що соборність – це неподільне ціле з усіх українських земель; зазначали, що соборність – це не тільки про територію, а й про єдність, згуртованість, спільність; стверджували, щоб стати сильними – потрібно бути єдиними, щоб стати єдиними – потрібно бути сильними.

В умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну нового розуміння і осмислення набула політична актуальність феномену соборності, єдності, національної єдності, політичної єдності, згуртованості, територіальної цілісності. В умовах війни важливо розуміти цінність соборної української держави, її єдність. Збереження територіальної цілісності України, зміцнення єдності її регіонів, розмаїтість і відмінність яких склалися внаслідок об'єктивних історичних обставин, і надалі залишається актуальним, але й невідкладним завданням сьогодення.

Список літератури:

1. Україна єдина, бо сильна. Сильна, бо єдина – привітання Президента з Днем Соборності. 22.01.2023. <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-yedina-bo-silna-silna-bo-yedina-privitannya-prezide-80541>
2. Wucker M. The Gray Rhino. How to Recognize and Act on the Obvious Dangers We Ignore. New York: St. Martin's Press ebook, 2016. P. 34.
3. Українська соборність: ідея, досвід, проблеми: (до 80-річчя Акту Злуки 22 січня 1919 р.). Київ, 1999. С. 20–21.
4. Нагорна Л. Акт Злуки і проблеми консолідації української нації. Українська соборність: ідея, досвід, проблеми: (до 80-річчя Акту Злуки 22 січня 1919 р.). Київ, 1999. С. 254–263. с. 261.
5. Яремчук В. Виборчий блок політичних партій «За Єдину Україну!» Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.). Енциклопедичний довідник / За ред. М. Кармазіної. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с. с. 139.
6. «Злагода»-2. Овеча шкура для есдеків. 19.08.2005. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/493/219/17862/>
7. Голос України. 2006. 14 березня.
8. Політична партія «Соборність». URL: <http://uht.org.ua/forum/viewtopic.php?f=35&t=4710>
9. Ми сильні, коли ми єдині – «УДАР Віталія Кличка» провів акцію до Дня Соборності України. URL: <https://promin.cv.ua/2022/01/21/my-sylni-koly-iedyni-udar-vitaliia-klychka-proviv-aktsiiu-do-dnia-sobornosti-ukrainy.html>
10. Соборність – це про кожного з нас! URL: <https://sluga-narodu.com/sobornist/>
11. 1992: останній президент УНР передає Кравчуку клейноди. URL: <https://www.istpravda.com.ua/videos/2012/01/22/69657/>
12. Виступ Президента України Леоніда Кучми на урочистому зібранні, присвяченому 12-й річниці Незалежності України. URL: http://web.archive.org/web/20031025051523/http://www.president.gov.ua/activity/zayavinterv/performance/184947228_mode_print.html
13. Кучма сказав про загрозу соборності України. 21.01.2015. https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1806019-kuchma_skazav_pro_zagrozu_sobornosti_ukraiini_2012772.html
14. Вітання Президента України Віктора Ющенка з Днем Соборності України <https://www.zoda.gov.ua/news/3771/vitannya-prezidenta-ukrajini-viktora-jushenka-z-dnem-sobornosti-ukrajini.html>
15. Указ Президента України №871/2014. Про День Соборності України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8712014-18000>
16. Виступ Президента Петра Порошенка з нагоди Дня Соборності України. 22.01.2017. URL: https://eukraina.com/news/vistup-prezidenta-petra-poroshenka_z_nagodi_dnja_sobornosti_ukrajini/2017-01-22-23607
17. Зеленський у День соборності згадав новорічне привітання: Тема єдності болить кожному. 22.01.2020. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/01/22/7238047/>
18. «Досить розділень»: Зеленський привітав українців з Днем Соборності. 22.01.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3175809-dosit-rozdilen-zelenskij-privitav-ukrainciv-z-dnem-sobornosti.html>
19. Звернення Президента з нагоди Дня Соборності України. 22.01.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-z-nagodi-dnya-sobornosti-ukrayini-72489>
20. Зеленський: На сході України й у Криму обов'язково проголосимо новий Акт злуки. 22.01.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3389864-zelenskij-na-shodi-ukraini-j-u-krimu-obovazkovo-progolosimo-novij-akt-zluki.html>
21. Президент: Український народ сьогодні має показати єдність і впевненість у своїй державі. 14.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayinskij-narod-sogodni-maye-pokazati-yednist-i-72897>

Bevz T.A. ACTUALIZATION OF THE IDEA OF CONCILIARNESS BY THE PRESIDENTS OF UKRAINE (1991 – BEGINNING OF 2023)

The article analyzes the actualization of the idea of collegiality by the Presidents of Ukraine from the moment of restoration of state independence (August 24, 1991) until the beginning of 2023. The attention was focused on the fact that soborality implies not only the memory of the past, but also requires the protection of the country from Russian aggression, united joint work and interaction in the conditions of the present, as well as unanimity, steadfastness and principledness of our convictions and faith in the future of a unified country.

The idea of universality and unity of all Ukrainian territories has always been relevant in the Ukrainian political discourse, as universality is one of the basic concepts of Ukrainian statehood. During all the years of independence, the Presidents of Ukraine actualized the idea of collegiality in three dimensions of political

significance – past, present and future. The idea of unity was determined, first of all, by the unity of values, ideals and interests of the citizens of Ukraine. In the addresses and speeches of the Presidents of Ukraine, the evolution from the idea of collegiality to the idea of unity can be traced, since «a single nation cannot be broken and we feel a single state more than ever, because we create it ourselves and fight for it»

In the conditions of the full-scale invasion of Russia into Ukraine, a new understanding and interpretation of the phenomenon of collegiality, unity, national unity, political unity, cohesion, and territorial integrity gained political relevance. In the conditions of war, it is important to understand the value of the cathedral Ukrainian state, its unity. Preserving the territorial integrity of Ukraine, strengthening the unity of its regions, the diversity and distinction of which have developed as a result of objective historical circumstances, will continue to be a relevant, but also an urgent task of today.

Key words: unity, unity, Presidents of Ukraine, political parties, war.